

Schematisch overzicht werkwijzen, methoden en instrumenten voor wijkteams in het werken aan veiligheid en verbinding in gezinnen

INTRODUCTIE

Leergroep *de roedel** van de Associatie Wijkteams is in 2023 en 2024 in gesprek gegaan met het NJi. Aanleiding daarvoor was de zoektocht naar handvaten in de keuze voor werkwijzen, methoden en instrumenten, die gebruikt kunnen worden bij het maken van verbinding en zorgen over veiligheid. Er ligt nu een eerste schematisch overzicht. Het biedt geen scherpe keuze over ‘wel of niet’ te gebruiken middelen. Wel leverde het de betrokkenen het inzicht op, dat de keuze begint bij de aanmoediging om te kiezen en de bewustwording waarom juist die. Een gemene deler is: er is heel veel; veel methoden en instrumenten zijn gericht op een gefaseerde en systemische aanpak in de samenwerking met het gezin en netwerk(partners). En er is een steeds sterker besef van het belang van werk in contact, verbinding, relatie. Het bieden van hulp en ondersteuning aan gezinnen met complexe hulpvragen blijft toch vakmanschap. Dat vraagt blijvend investeren en reflecteren op de basishouding en op bijvoorbeeld gespreksvaardigheden. Het werken aan duurzame veiligheid vraagt domein overstijgend organiseren. Een uitgebreide toelichting bij onderstaand overzicht lees je vanaf pagina 14. Die toelichting sluit af met een vraag aan wijkteamprofessionals: *welke mogelijkheden tot gebruik en doorontwikkeling zien jullie?*

*Leergroep *de roedel* houdt zich bezig met het vraagstuk: hoe werk je in het vrijwillig kader samen met het regionaal veiligheidsteam om op maat ondersteuning te bieden?

WERKWIJZEN (Algemeen)	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
Wraparound Care (WAC)	Een manier en aanpak voor het organiseren van integrale zorg aan gezinnen met een opeenstapeling van problemen. Wraparound Care is geen gestandaardiseerde methodiek of interventie maar een werkwijze die op maat kan worden ingevuld en waarin de eigen kracht van het gezin centraal staat.	Doel is grip op het eigen leven houden of weer krijgen. Informele en formele zorg komen samen met één hulpverlener én coördinator, één cliëntensysteem en één plan.	Breed te gebruiken, zowel bij complexe als minder complexe problematiek.	In NL verspreid door J. Hermanns; trainingen vaak door Opvoedpoli. History of the Wraparound Process (pdx.edu)	Wraparound Care (connectedtogether.nl) Wraparound Care model Movisie De-brede-opdracht-van-een-lokaal-team-versie-3.0.pdf (associatiewijkteams.nl)
Sociale Netwerk Strategieën (SNS)	Een manier en aanpak om samenwerking tussen individuen, familie, sociaal netwerk en professionals te faciliteren.	Het doel van SNS is dat je als cliënt samen met jouw familie en sociaal netwerk een plan voor de toekomst	SNS past in veel situaties waarin een gezamenlijk plan nodig is. De doelgroep zijn jongeren,	SoNeStra Academie.	https://www.sonestra.nl/

		maakt, waarmee antwoorden komen op jouw vragen.	ouders en gezinnen met complexe opgroei- en opvoedproblematiek.		
Presentiebenadering	Een theorie en manier van werken die de relationele afstemming tussen zorggever en client als basis voor hulp en steun ziet.	Karakteristiek voor presentiewerk is: er zijn voor de ander, alles draait om de goede en nabije vertrouwensrelatie (veel meer dan het oplossen van problemen).	Ontstaan in het pastoraal werk, maar nu in veel bredere kring onderschreven (verzorging, welzijnswerk, wijkteams) en gebruikt voor een bredere doelgroep.	Andries Baart, Een theorie van de presentie (2001).	Stichting Presentie – Kennisinstituut voor relationele zorg.
Systemisch werken	Een manier van (samen)werken voor professionals die uitgaat van de invloed van de context waarin we leven en van iemands plek in dat systeem van relaties, overtuigingen en ervaringen.	De problemen van mensen verbinden met de leef- en betekeniswereld waarin deze zich voordoen en vanuit deze meerstemmigheid tot verandering komen.	Zeer uiteenlopende doelgroepen.	Geen.	https://platform.boompsychologie.nl/artikel/systemisch-werken-hoe-wat-en-waarom/
Samen leren	Een manier van samenwerken waarbij leren als leidend principe in de samenwerking geldt.	Lastige praktijkvraagstukken gezamenlijk doorgronden en duurzaam veranderen.	Professionals in een reflectieve werkpraktijk.	Geen.	Samen de puzzel leggen - Uitgeverij Anderszins Samen bereiken wat niemand alleen lukt Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
WETTELIJKE BASIS (Veiligheid)	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
Meldcode HGKM	De Wet verplichte meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (HGKM) legt bij organisaties en zelfstandige professionals de verplichting neer een meldcode te hanteren en de kennis en het gebruik te bevorderen.	In 5 stappen komen tot een beslissing (signaleren, overleggen, gesprek, afwegingskader, melden) over het al dan niet doen van een melding bij Veilig Thuis (VT).	De meldcode is de rode draad onder en het hulpmiddel in het gehele proces van signaleren, bespreekbaar maken en werken aan veiligheid met huishoudens.	Geen.	https://www.nji.nl/kindermishandeling/hoe-werk-ik-met-de-meldcode https://integraalwerkenindewijk.nl/sociale-veiligheid-achter-de-voor deur/
Kindcheck	Onderdeel van de Wet verplichte meldcode. Stap 1 van de meldcode en check om na te gaan of de	Meer en eerder kinderen in beeld krijgen die in een onveilige situatie opgroeien.	Breed gebruik. In eerste instantie is de kindcheck bedoeld voor	Geen.	https://www.augeo.nl/kindcheck

	situatie/problemen van volwassenen waarmee je werkt (negatieve) impact op kinderen kan hebben.		professionals die voornamelijk met volwassen patiënten werken.		
Het Kinderrechtenverdrag	Het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) van de Verenigde Naties bestaat uit 54 artikelen en 26 Algemene Toelichtingen en gaat over alles waar kinderen mee te maken kunnen krijgen.	Het Kinderrechtenverdrag is er om de rechten van kinderen wereldwijd te beschermen.	Artikel 1 definieert op wie het verdrag van toepassing is: iedereen die jonger is dan 18 jaar.	Verenigde Naties en lidstaten.	www.kinderrechten.nl
Stappenplan Het beste besluit voor het kind	In vier stappen afwegingen maken in besluitvormingsproces met oog op het belang van het kind. Het beste voor kinderen. Dat is het uitgangspunt van het Kinderrechtenverdrag.	Het Kinderrechtenverdrag als kompas gebruiken bij besluitvorming over wat het beste besluit is voor het kind.	Iedereen die werkt met of voor kinderen. Een kinderrechtenproof besluit is gericht op alle kinderen en jongeren.	Kinderombudsman.	https://www.kinderombudsman.nl/uitleg-stappenplan-het-beste-besluit-voor-het-kind
Verdrag van Istanbul	Het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, kortweg het Verdrag van Istanbul, is het eerste internationale instrument om geweld tegen vrouwen uit te bannen.	Het verdrag van Istanbul stelt eisen aan de aanpak van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.	Vrouwen inclusief meisjes jonger dan 18 jaar. Maar ook mannen en jongens	Raad van Europa en lidstaten.	1680462530 (coe.int)
RICHTLIJNEN	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
Kindermishandeling	Fundament voor het handelen bij mogelijke kindermishandeling of verwaarlozing.	Het doel van deze richtlijn is om bij te dragen aan de preventie en aanpak van kindermishandeling, door professionals in de jeugdhulp en jeugdbescherming te ondersteunen bij beslissingen omtrent	Gezinnen waarin jeugdigen van 0 tot 18 jaar stelselmatig of levensbedreigend fysiek mishandeld worden, of getuige zijn van geweld tussen ouders.	Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (NJI BPSW, NIP en NVO)	Richtlijn Kindermishandeling - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

		situaties van (vermeende) kindermishandeling.			
Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp.	Dit is de basis onder het werk om in dialoog met gezin tot passende hulp te komen.	Deze richtlijn kan jeugdprofessionals helpen om bij het besluitvormingsproces gebruik te maken van kennis over 'wat werkt' en effectieve interventies, en om beslissingen samen met ouders en jeugdigen te nemen.	De richtlijn richt zich primair op beroepsgeregistreerde jeugdprofessionals. Verder kunnen ook andere professionals die met jeugdigen en hun ouders werken gebruik maken van de aanbevelingen uit de richtlijn.	Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (NJI BPSW, NIP en NVO)	Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming
Gezinnen met meervoudige en complexe problemen	Richtlijn om gezin te benaderen van uit kracht en mogelijkheden.	De richtlijn ondersteunt professionals om in de praktijk effectief invulling te geven aan de hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen.	De richtlijn is gericht op hulpverleners die werken met gezinnen.	Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming	Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming
Uithuisplaatsing en terugplaatsing	Deze richtlijn ondersteunt jeugdprofessionals bij het beslissen over het wel of niet uithuis- en terugplaatsen.	De richtlijn helpt om de situatie van het kind zorgvuldig te beoordelen en uithuisplaatsingen zo veel mogelijk te voorkomen door tijdig effectieve interventies in te zetten.	De richtlijn is primair bedoeld voor jeugdprofessionals (zowel gedragswetenschappers als hbo-opgeleide professionals).	Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming	Uithuisplaatsing en terugplaatsing - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming
WERKWIJZEN (Veiligheid)	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
Signs of Safety (SoS)	Methode om partnerschap met ouders, kinderen en hun netwerk aan te gaan. De methode wordt toegepast in situaties waarin kindermishandeling wordt vermoed of is gesignaleerd.	Creëren van een veilige (opvoed)situatie voor het kind, waarbij duidelijk is welk gedrag van ouders en netwerk nodig is om het kind te beschermen.	Veel gebruikt door medewerkers in de jeugdzorg, kinderbescherming en AMK's. Ook veel wijkteams/jeugdteams werken ermee.	Elia International Limited Elia International Limited Home - Signs of Safety	De erkenning van 'Signs of Safety' is verlopen en niet meer opgenomen in Databank Effectieve Interventies (DEI). Signs of Safety Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

	SoS kent veel tools, instrumenten, hulpmiddelen om de samenwerking vorm te geven, die vaak ook los worden gebruikt. Een voorbeeld daarvan is het Veiligheidsplan.				Hij staat nog wel in de databank van Movisie Werkblad Beschrijving Interventie (movisie.nl)
Routekaart naar Veiligheid	De Routekaart naar Veiligheid is een hulpmiddel om Gefaseerd Samen te werken aan Veiligheid (GSAV) bij de aanpak van huiselijk geweld. Hij omschrijft de stappen, rolverdeling en samenwerking na een melding huiselijk geweld tot aan het bereiken van stabiele veiligheid en herstel. Het omvat Gefaseerd Samenwerken aan Veiligheid (GSAV), Signs of Safety en de Bouwstenen Beter Samenspel.	Komen tot stabiele veiligheid en doorbreken van patronen van structurele onveiligheid bij gezinnen (0-100+). Verbetering van de samenwerking tussen het gezin/huishouden, hun sociale netwerk en de netwerkpartners	Ten behoeven van gezinnen/huishoudens; - 9 maanden tot 100+.	Regiovisie Aanpak Huiselijk Geweld Haaglanden en programmabureau Jeugdhulp Haaglanden	https://www.meldcodehaaglanden.nl/regiovisie/routekaart-naar-veiligheid/ of https://www.jeugdhulphaaglanden.nl/samenwerken/routekaart+naar+veiligheid/default.aspx
Gefaseerd samenwerken aan veiligheid en Top-3 Methodiek	Visie op en methode voor 'Gefaseerd samenwerken aan veiligheid' met drie stappen: 1. Veiligheidsplan; 2. Risico-gestuurde zorg; 3. Werk aan herstel.	Tot stand brengen van duurzame veiligheid en doorbreken van patronen van structurele onveiligheid. Verbeteren van de samenwerking van het huishouden & de professionals.	De visie is landelijk omarmd als basis voor het werk van Veilig Thuis (en straks de regionale veiligheidsteams) en is dus ook van invloed op het werk van wijkteams.	Civil Care (Linda Vögtlander, Sander van Arum). 201605_visiedocument_gefaseerde_ketensamenwerkingvogtlander_van_arum_0.pdf (vng.nl)	Civil Care - Home De visie is neergelegd in het document 'Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg' en uitgewerkt in 'de TOP-3 methodiek'.
SAVE Jeugdbescherming	SAVE staat voor SAMen werken aan VEiligheid. SAVE Jeugdbescherming sluit aan bij het lokale team als er complexe problemen en/of zorgen zijn over de veiligheid van een kind. Dat	SAVE Jeugdbescherming voert maatregelen van jeugdbescherming en jeugdreclassering uit in de provincies Utrecht en Flevoland. SAVE heeft ook	Gezinnen waarin sprake is van onveiligheid van kinderen en jeugdigen	SAVE - Randvoorwaarden implementatie Nivel	Home - SAVE (savejeugdbescherming.nl)

	wordt SAVE Begeleiding genoemd. Ook doet SAVE de Ondertoezichtstelling en de Voogdijmaatregel . Als de jongere een strafbare feit kan de kinderrechter een Jeugdreclasseringsmaatregel opleggen, die SAVE uitvoert.	een belangrijke rol in het voorkomen van jeugdbeschermingsmaatregelen.			
Veerkracht	Veerkracht is een interventie voor de begeleiding van kinderen die met hun ouders in de vrouwen- of de maatschappelijke opvang terecht komen.	Het doel is het realiseren van een veilige situatie voor het kind te en negatieve gevolgen van de meegemaakte (traumatische) ervaringen bij het kind te voorkomen of verminderen.	Gericht op kinderen (0-18 jaar) van gezinnen die ambulant of residentieel begeleiding krijgen van een voorziening voor vrouwenopvang of maatschappelijke opvang. Daarnaast worden de ouders tot de doelgroep gerekend.	VanMontfoort	Veerkracht Nederlands Jeugdinstuut (nji.nl)
Relatiewijs	De methode Relatiewijs ondersteunt je bij het signaleren, bespreken en beoordelen van relationeel (grensoverschrijdend) gedrag. De handleiding bestaat uit handleidingen, hand-outs en casuïstiek.	Relatiewijs is een hulpmiddel voor het doorlopen van alle stappen van de meldcode en helpt bij het beoordelen en aanpakken van (ex-) partnergeweld.	(Ex)partner- relaties.	RelatieWijs Interventie Huiselijk Geweld	Relatiewijs-handleiding-professionals-deel-1-2023.pdf (movisie.nl)
SPECIFIEK: VEILIGHEIDSPAN	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
Veiligheidsplan als interventie	Het Veiligheidsplan kan als interventie ingezet worden voor veiligheid en herstel. Onderdelen van dit plan (op basis van Ten Berge et al., 2012) zijn: een veiligheidsplan; hulpverleningsdoelen; de inzet van	De hoofddoelen voor ouders en jeugdige zijn: het creëren van (voldoende) veiligheid in de opvoedsituatie en het verwerken, herstellen of verminderen van de gevolgen voor de jeugdige,	Vrienden, familie en professionals.	Geen.	Veiligheidsplan - Interventies voor veiligheid en herstel - Richtlijn Kinder mishandeling - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

	eigen kracht en netwerk; de inzet van professionele interventies; de inzet van behandeling; monitoren van veiligheid en resultaten; evalueren van de begeleiding.	zodat die zich (weer) goed kan ontwikkelen. Om die doelen te bereiken zet de jeugdprofessional bij voorkeur een specifieke, effectieve interventie in.			Samen werken aan veiligheid Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
Veiligheidsplan gebaseerd op onderdeel Signs of Safety	Drie formats voor het gefaseerd samen werken aan Veiligheid. Veiligheidsplan, hulpverleningsplan en herstelplan.	Directe veiligheid herstellen en/of bewaken door middel van concrete afspraken en acties.	Vrienden, familie en professionals.	Gebaseerd op SoS, vertaald/bewerkt door Margreet Timmer. TIMM consultancy.	Raamwerk bij kindermishandeling - een plan in drie delen (timmconsultancy.nl) (gratis downloads)
Veiligheidsplan van Veilig Thuis	Veilig Thuis bespreekt de voorwaarden met de mensen bij wie het thuis niet veilig genoeg is en vraagt hen een veiligheidsplan te maken.	In een veiligheidsplan staan afspraken waaraan iedereen zich moet houden om het thuis weer veilig te krijgen en te houden.	Client, familie, vrienden, buurt- of wijkteam of andere betrokken hulpverleners.	Veilig Thuis Utrecht.	210519-Format-Veiligheidsplan-beveiligd.docx (live.com)
INSTRUMENTEN (Signalering, risicotaxatie, handleiding)	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
Het Kompas (en signalenkaart)	Het Kompas is, een hulpmiddel voor professionals bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Gebaseerd op de meldcode.	Systematisch in kaart brengen van signalen, risicofactoren en beschermende factoren om daarmee de veiligheid te kunnen inschatten van cliënten van 0 tot 100 jaar.	Breed gebruikt. Ontwikkeld uit de behoefte aan één instrument ongeacht de leeftijd. Daarin onderscheidt dit middel zich van de specifiek op kinderen gerichte instrumenten.	Samenwerkingsverband 'Integraal werken in de wijk'	kompas-ondersteuningsinstrument-signaleren.pdf (integraalwerkenindewijk.nl)
Toolbox voor gebruik in de opvang voor slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties	Een overzicht van instrumenten in de opvang en een keuzehulp (welk, wanneer). De toolbox bevat 21 instrumenten die geselecteerd zijn voor toepassing binnen de vrouwenopvang en hulpverlening.	Verbetering van de risicotaxatie en verdieping van de standaard screening in de opvang.	Specifiek voor opvang slachtoffers geweld in afhankelijkheidsrelaties	De toolbox komt voort uit het onderzoek ' Goed gereedschap is het halve werk ', dat Janine	https://www.valente.nl/kennisbank/toolbox-risicotaxatie-instrumenten-vrouwenopvang/

				Janssen van de Avans Hogeschool in 2022 in opdracht van Valente uitbracht.	
ARIJ (Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor jeugdbescherming)	Hulpmiddel bij de inschatting van directe veiligheid en het toekomstig risico op kindermishandeling.	Metten van de (risico's op) onveiligheid en opstellen van en werken met een dynamisch risicoprofiel.	0-18 jaar.	Home - Expertisecentrum Fortho	Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming (ARIJ) Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
CFRA (Californian Family Risk Assessment)	Hulpmiddel bij de inschatting van toekomstig risico op kindermishandeling.	Inventarisatie van de belangrijkste risicofactoren voor ernstige kindermishandeling en verwaarlozing en het op basis daarvan maken van een inschatting van het toekomstige risico op kindermishandeling en verwaarlozing.	De lijst richt zich op kinderen van 0-12 jaar en is bedoeld voor professionals die werken in gezinnen waarin jeugdhulp gegeven wordt. Vaak ook ingezet om te beslissen of hulp wordt afgesloten ja of nee. In Nederland is de lijst verbonden aan Wraparound Care.	Risicotaxatie-instrumenten - Expertisecentrum Fortho	California Family Risk Assessment (CFRA) Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
MASIC (Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns)	De MASIC is een gestructureerd interview dat bij elke ouder apart wordt afgenomen. Het middel is gericht op conflictscheidingen.	De MASIC biedt een gestructureerde beoordeling van partnergeweld bij ouderparen die in een (conflict)scheiding verwickeld zijn.	Ontwikkeld met partijen in de beschermingsketen (onder andere VT en Raad voor de Kinderbescherming).	ZonMw project Verbetering Ketenaanpak Conflictscheidingen (2015-2017) in Midden- en West-Brabant.	MASIC Training – SKJeugd Scholing
INSTRUMENTEN (Ondersteuning professioneel oordeel)	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden

Gezinsprofielen	Patronen achter het gezinsgeweld zijn geanalyseerd en vereenvoudigd tot vijf gezinsprofielen, als hulpmiddel om patronen van geweld in een gezin te herkennen. De vijf profielen zijn: intieme terreur, gezin in de stress, langdurige zorg, kindgedrag en opvoedstress en complexe echtscheidingen.	Breed kijken, meer zien – als handvat op weg naar de juiste hulp en interventies.	Gezinnen die met geweld te maken hebben.	AUGEO	https://gezinsprofielen.augeo.nl/augeo-special-gezinsprofielen/augeo-kennis-gezinsprofielen
Gezamenlijk Inschatten Zorgbehoefte (GIZ)	Gezamenlijk Inschatten Zorgbehoefte (GIZ) is een gespreksmethodiek om samen te beslissen over passende zorg. Een gespreksmodel om met ouders/kinderen ontwikkel- en zorgbehoefte in kaart te brengen en tot een plan te komen. De GIZ-methodiek wordt toegepast in een gesprek.	Overeenstemming over de thema's die aandacht behoeven en de manier waarop dat gebeurt.	Ontwikkeld voor JGZ, maar ook breder in gebruik door wijk/jeugdteams. De GIZ-methodiek is te gebruiken in gesprekken met aanstaande ouders, ouders van kinderen van 0 tot 23 jaar, kinderen vanaf 8 jaar en jongeren en jongvolwassenen vanaf 12 jaar.	NCJ	https://www.ncj.nl/onderwerp/giz/
SAAF (Safeguarding children Assessment and Analysis Framework)	Een 'assessment-driehoek' om op een systematische manier gezamenlijk een analyse van de gezinssituatie te maken wanneer de veiligheid van kinderen in het geding is.	Gericht op informatieverzameling, analyse en interventieplanning. Het is onderdeel van het 7-stappenmodel dat loopt van eerste signalering tot en met uitvoering en evaluatie en monitoring.	Met name, maar niet alleen, wanneer de veiligheid van kinderen aandacht nodig heeft. Ook in gebruik bij jeugd/wijkteams. SAAF staat ook aan de basis van de GIZ (zie aldaar).		https://www.nji.nl/kindermishandeling/assessmentdriehoek-en-zevenstappenmodel
4-vensters	Een analysemodel op basis van vier 'vensters': feiten, mensen, afweging en volgende stappen.	Systematisch en reflectief komen tot de volgende stap in aanpak en uitvoering.	Algemeen toepasbaar maar m.n. getraind als onderdeel van werk aan veiligheid	Van Montfoort (training: samenwerken aan veiligheid SAVE)	https://www.wijkteamswerkenmetjeugd.nl/opvoeding/de-viervensters-situatie-gezin-analysemodel

LIRIK	Inschatten van huidige veiligheid en toekomstige risico's op kindermishandeling.	Ondersteuning van de professionele oordeelsvorming door middel van een gestructureerde vragenlijst.	Breed gebruik onder jeugdprofessionals, zowel in vrijwillig als gedwongen kader. Gericht op jongeren 0-18 jaar	Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid (LIRIK) (expectjeugd.nl)	Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid (LIRIK) Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
CARE.nl	Inschatten van toekomstig risico op kindermishandeling.	Ondersteuning van de professionele oordeelsvorming door middel van een gestructureerde vragenlijst.	Verschillende beroepsgroepen die een inschatting van het risico van kindermishandeling bij kinderen en jongeren (0-18) dienen uit te voeren.	http://www.corinederouter.eu/	Child Abuse Risk Evaluation - Nederland (CARE- NL) Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
Vragenlijst Stevig Ouderschap	De vragenlijst is onderdeel van de interventie (huisbezoeken) Stevig Ouderschap. Deze interventie is effectief volgens eerste aanwijzingen.	De vragenlijst is bedoeld om het toekomstig risico op kindermishandeling in te schatten.	Kinderen van 0-2 jaar. Met name in gebruik binnen jeugdgezondheidszorg.	Stevig Ouderschap - NCJ	vragenlijst staat niet in databank instrumenten.
BRAM-tool	Een digitale ondersteuningstool die professionals, ouders en jeugdigen helpt bij het nemen van gezamenlijke beslissingen binnen de jeugdhulp.	BRAM ondersteunt bij besluitvormingsproces bij verschil van inzicht met ouders en jeugdigen.	Vooral voor situaties met onenigheid over passende hulp.	Avans Hogeschool – Traanzo Wetenschappelijk centrum – MOSQUITO Concept & Strategie.	www.bramtool.nl
MANIEREN OM TOT 1 GEZAMENLIJK PLAN TE KOMEN	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
Eigen Kracht Conferentie	Een Eigen Kracht-conferentie is een bijeenkomst waarbij je samen met familie en bekenden een plan voor de toekomst maakt (familiegroepsplan).	Met alle betrokkenen in kaart brengen wat er nodig is om een situatie te verbeteren en een familiegroepsplan opstellen.	De stichting Eigen Kracht Centrale is er voor mensen die samen met familie en vrienden hun eigen hulplan willen maken.	Eigen Kracht Centrale Home - Eigen Kracht Centrale (eigenkracht.nl)	Eigen Kracht Centrale Wat is een Eigen Kracht-conferentie? - Eigen Kracht Centrale (eigenkracht.nl)

Eigen Plan	Een op co-creatie gerichte samenwerking aan één plan van eigen kring en professional. Meestal start een Eigen Plan traject op verzoek van een professional omdat er een plan nodig is, waarbij steun van de omgeving van belang is.	Met alle betrokkenen in kaart brengen wat er nodig is om een situatie te verbeteren en een familiegroepsplan opstellen.	Voor iedereen die zorgen heeft of zich zorgen maakt bijvoorbeeld over opgroeien van kinderen, scheiding, ziekte, schulden, ruzie, mantelzorg, wonen en alleen zijn. Een Eigen Plan vormt de basis voor samenwerking tussen hoofdpersoon, professionals, overheid en netwerk.	HOME - Eigen Plan (eigen-plan.nl)	Wat Eigen Plan voor je kan betekenen - Eigen Plan (eigen-plan.nl)
Het (familie) Netwerkberaad	Het netwerk beraad is een bijeenkomst waarin samen met het gezin en hun netwerk van familie, vrienden en hulpverleners de situatie in kaart wordt gebracht en afspraken gemaakt worden voor vervolg stappen. Interventie binnen Sociale Netwerk Strategieën (SNS) om tot een gedragen plan te komen.	Als er een (veiligheids)plan nodig is rondom één of meer kinderen of een volwassenen. Met behulp van een (familie)netwerkberaad komen alle mogelijke inzichten over de situatie, ideeën over oplossingen en bijdragen daaraan bij elkaar.	Gezinnen, families en hun informele en formele netwerken.	Geen.	https://www.movisie.nl/praktijkvoorbeeld/versterken-sociale-netwerk
Samen1Plan	Samen1Plan is een webgebaseerd hulpverleningsplan dat bedoeld is voor hulpverleningstrajecten waarin samenwerking tussen client en meerdere betrokkenen van belang is. Gezin en andere betrokkenen werken samen in 1 digitaal systeem. De client bepaalt de doelen en met wie informatie wordt gedeeld.	Software om een gezamenlijk plan ook samen uit te voeren en te volgen.	Gezinnen met meervoudige en complexe problematiek.	Stichting Samen1Plan.	Samen1Plan - Over
De nieuwe route	Werkwijze om samen met alle betrokkenen tot 1 plan te komen.	Een door alle betrokkenen gedragen plan, dat (dus) ook uitgevoerd wordt.	Ontleend aan de hierboven genoemde vormen, maar in ruimere	Anke Siegers.	De nieuwe route - Anke Siegers Sociaal Domein Online

			context van deep democracy en community processing geplaatst		
Gezin Centraal (GC)	GC is een gezinsgecentreerde vorm van ambulante hulpverlening, bedoeld voor gezinnen met kinderen waar sprake is van ernstige opvoed- en opgroei problemen. Werkwijze voor een integraal gezinsplan o.b.v. 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur, met format voor dat plan. Het 4-kolommenmodel biedt een hulpmiddel om tot dat plan te komen.	Herstel van de balans tussen draagkracht en draaglast van gezinnen door concrete, aantoonbare en duurzame gedragsverbetering. Deze is zichtbaar in versterkte (opvoedings-) vaardigheden, minder gedragsproblemen en minder opvoedingsbelasting.	Gezin Centraal is gericht op zijn gezinnen met kinderen tot 18 jaar die ernstige tot zeer ernstige opvoed- en opgroei problemen niet meer zelfstandig aankunnen.	Gezin Centraal en PI Research. https://gezincentraal.nl/	Databank NJI. Op de website GC staat momenteel alleen een verwijzing naar het handboek 'gezin centraal'.
Het 8-fasen model	Krachtgericht begeleidingstraject op meerdere leefgebieden met acht fasen van aanmelding tot uitstroom.	Het doel van de interventie is om cliënten doelgericht te laten werken aan hun toekomst en instellingen concrete instrumenten aan te reiken om cliënten daarbij te ondersteunen. Het gaat om het realiseren van een planmatige aanpak in de individuele begeleiding van cliënten, waarbij de gehele situatie en de vraag van de cliënt centraal staan.	De primaire doelgroep voor de interventie 8-fasenmodel bestaat uit mensen met hulpvragen op meerdere leefgebieden. De interventie is bedoeld voor zowel mensen met lichte problematiek als mensen met multiproblematiek.	8-fasenmodel Petra van Leeuwen (petra-van-leeuwen.nl)	Databank Movisie. 8-fasenmodel Movisie
GEDEELDE VERKLARENDE ANALYSE	Korte beschrijving	Doel	Doelgroep	Van wie	Waar te vinden
7-factoren model	Je kunt op verschillende manieren tot een gedeelde verklarende analyse komen. Een van de formats is het Format 7-factorenmodel. Na	Een door de direct betrokkenen en professionals gedragen verklaringsverhaal áchter	Gezinnen. In complexe situaties waarin ingrijpende stappen overwogen worden.	Kenniswerkplaats Jeugd Friesland (met Bureau Peers)	https://awtjf.nl/tools-voor-professionals/7-factorenmodel/

	de vraag- en klachtenanalyse maak je een probleem- en krachtenanalyse vanuit een integraal denkkader. In complexe situaties maak je aanvullend een VA om tot werkhypothese te komen.	het gedrag en de symptomen, dat zicht geeft op hulp die verschil gaat maken.			Hoe krijg ik een volledig beeld van wat er aan de hand is? Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
Format OZJ	Je kunt op verschillende manieren tot een gedeelde verklarende analyse komen. Een van de formats is het Format Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd.	Verskillende formats kunnen jou helpen om te redeneren en daarbij alle relevante factoren mee te wegen. Dit helpt om samen met het gezin samen te beslissen over doelen en interventies.	Gezinnen.	OZJ	In handboek/tools: Hoe krijg ik een volledig beeld van wat er aan de hand is? Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl) werkboek jeugdhulp.pdf (vng.nl)
RET jeugd Groningen	Je kunt op verschillende manieren tot een gedeelde verklarende analyse komen. Een van de formats is het Format van het Regionaal Expertteam Groningen.	Verskillende formats kunnen jou helpen om te redeneren en daarbij alle relevante factoren mee te wegen. Dit helpt om samen met het gezin samen te beslissen over doelen en interventies	Gezinnen.	RET Groningen	https://regionaalexpertteamgroningen.nl/verklarende-analyse/

TOELICHTING OP HET SCHEMATISCH OVERZICHT
Van werkwijzen, methoden, instrumenten voor wijkteams in het werken aan veiligheid in gezinnen
Versie - april 2024

Waarom begonnen we eraan?

Medewerkers van wijk- en jeugdteams dragen met hun werk bij aan een veilig klimaat in gezinnen en huishoudens en aan het veilig opgroeien van kinderen. Zij worden door landelijke beleidsontwikkelingen daartoe ook in toenemende mate uitgedaagd.

Beleidscontext/kader

De opdracht en rol van wijkteams en de verwachte kwaliteit van het werk worden langzamerhand scherper omschreven. Bijvoorbeeld in het 'Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming', in de Hervormingsagenda, in het Kwaliteitskader dat de Integrale Inspectie Jeugd toepast. Ook in: 'Werken aan Veiligheid. Leidraad voor gemeenten voor de opdrachtverstrekking aan lokale teams' voor het werk aan veiligheid in wijkteams, die de VNG onlangs heeft geactualiseerd én natuurlijk in de brede opdrachtbeschrijving van de Associatie Wijkteams.

Centrale vragen

In die ontwikkeling komt de vraag op h^oe je als wijkteam dit deel van je werk vormgeeft. Op welke manier werk je en welke middelen gebruik je al en waarom? Welke middelen en instrumenten staan je ten dienste en hoe maak je een keuze uit de voorhanden zijnde benaderingen en instrumenten?

Vaak is ook niet in één oogopslag duidelijk wat de reikwijdte van een middel is: gaat het om een visie, een methode, een aparte instrument tool? Welke categorieën van werkwijzen en middelen zijn er? En hoe verhouden de diverse benaderingen zich tot elkaar: op welk moment zet je een bepaald middel in? Op die vragen oriënteren zowel professionals als wijkteamorganisaties zich en met dit overzicht willen we bijdragen aan deze oriëntatie.

Wat levert dit overzicht - en wat ook niet?

Een (eerste) indruk

Het is een inventarisatie dat een beginnend zicht biedt op het beschikbare. Het overzicht geeft een eerste indruk van wat er is (al is het verre van compleet). Die indruk is in de eerste plaats dat dit heel veel is ('markt?').

In het kader van de brede opdracht van een wijkteam

Het is ook een poging om – passend bij de opdracht van wijkteams – breed te kijken. Daarom vind je uiteenlopende werkwijzen, methoden en instrumenten voor het versterken van veiligheid en het reageren op onveiligheid (al is ook dit zeker niet compleet).

We hebben ons ins dit overzicht niet willen beperken tot specifiek op veiligheid gerichte middelen en methoden. Het werk aan veiligheid is immers ingebed in de bredere opdracht en daarmee de dagelijkse praktijk van een wijkteam. Daarin zitten al heel veel aanknopingspunten voor kwalitatief sterk werk aan veiligheid, vakkennis en (gespreks)vaardigheden: denk hierbij aan de kunst van relationeel werk: contactleggen en aansluiten, verbindingen maken en werken aan en opbouwen van een vertrouwensrelatie, samen een plan maken op basis van hulpvragen, gezamenlijkheid en samen leren en dergelijke. Daarom hebben we die algemene werkwijzen en visies over planmatig werk met gezinnen en huishoudens meteen aan het begin van het overzicht opgenomen.

Geen oordeel

Deze verkenning en eerste inventarisatie biedt géén kwaliteitsoordeel van de opgenomen middelen.

Er zou meer gefundeerd onderzoek nodig zijn om onderbouwde uitspraken te doen over specifieke middelen en op dit moment zijn er geen aanwijzingen dat het ene middel beter werkt dan het andere.

Aard en reikwijdte

Het overzicht geeft een aanduiding van de vraag naar de aard van een bepaald middel. We hebben zowel ‘benaderingen’ en ‘werkwijzen’ als concrete ‘tools’ voor een specifieke professionele stap. We stelden echter ook vast dat dit onderscheid naar ‘werkwijzen’, ‘instrument’ of ‘tool’ niet zo eenduidig is. Soms komt een benadering meermaals terug. Bijvoorbeeld wanneer die als algemene werkwijze te boek staat, maar ook gekoppeld is aan specifieke instrumenten. Weet wel dat je aan het werk met ‘instrumenten’ en ‘tools’ alleen nooit genoeg hebt. Inbedding in een methodische werkwijze is noodzaak.

Belang van beroepshouding en vaardigheden

Het overzicht gaat niet in op de vaardigheden nodig zijn voor het werk aan veiligheid. Het gebruik van middelen en instrumenten vraagt immers om vakkundig handelen, ondersteund door bijvoorbeeld gespreksvaardigheden. Ook de overtuiging van wijkteammedewerkers dat het bevorderen van veiligheid tot hun werk behoort, binnen het vrijwillige kader waarin zij werken, gaat vooraf aan de inzet van middel x of y. Die overtuiging is van invloed op de bereidheid om te blijven erkennen dat er onveiligheid is en dat actief te blijven benoemen.

Samen met specialisten

Het werk van een wijkteam aan veiligheid – en dus ook dit overzicht met middelen – roept de vraag op naar de verhouding tussen het werk van ‘generalisten’ en dat van ‘specialisten’ in de omgang met geweld. Die laatsten werken meestal niet in een wijkteam, al kennen wijkteams en de individuele wijkteamprofessionals vele gradaties in expertise, ook op het gebied van veiligheid en het werken in situaties van geweld.

Het uitgangspunt van dit overzicht is dat je als wijkteamprofessional *hoe dan ook* met veiligheidsvraagstukken te maken hebt. Het is dus essentieel om de grens te kunnen herkennen van het eigen werk, als wijkteam, aan de bevordering van veiligheid – en het moment waarop aanvullende, meer specialistische expertise betrokken dient te worden.

Een onderbouwde keuze

Er is dus geen eenduidig antwoord op de vraag welke middelen passend zijn; en zeker niet op de vraag welke keuze je als wijkteam zou moeten maken. Het overzicht is wel een aanmoediging om tot zo'n keuze te komen, binnen je eigen organisatie en in samenwerking met andere organisaties. Van wijkteamorganisaties mag verwacht worden dat ze kunnen vertellen met welke professionele benadering ze aan veiligheid werken, welke middelen ze daarbij gebruiken en waarom juist die. Een redenering dus. Een onderbouwing door en voor de professionals in zijn praktijk, van de organisatie als geheel en van de organisatie als medespeler in een netwerk van organisaties.

Verantwoording

Deze verzameling middelen is gestart vanuit de invalshoek 'jeugd' en het werk aan veiligheid. We begonnen met een search op de NJI-site en op de site 'Integraal Werken in de Wijk' (IWW) en de toolbox 'Wijkteams werken met jeugd' (WWMJ). Daarna zijn we gaan verbreden naar de tools die door de AVANS Hogeschool en consortium bij elkaar zijn gebracht tot een toolbox voor het werk in de maatschappelijke opvang en naar overige middelen, bekend bij MOVISIE en AUGEO.

De indeling in categorieën (de rijen) is gebaseerd op de aard van het middel, van meer algemeen (een werkwijze) naar meer specifiek (een screening, een vragenlijst). Die meer specifieke vormen zijn vaak onderdeel van een werkwijze of methodiek, maar kunnen, mits deskundig gebruikt, ook los daarvan toegepast worden.

De noemers in de kolommen weerspiegelen de ordening naar gebruik in een bepaalde situatie. Behalve een korte omschrijving vind je er ook een aanduiding van het doel en van de problematiek waar het middel zich op richt (bv integraal samenwerken, kindermishandeling, relatieproblematiek enzovoort).

Welke mogelijkheden tot doorontwikkeling van het overzicht zien we?

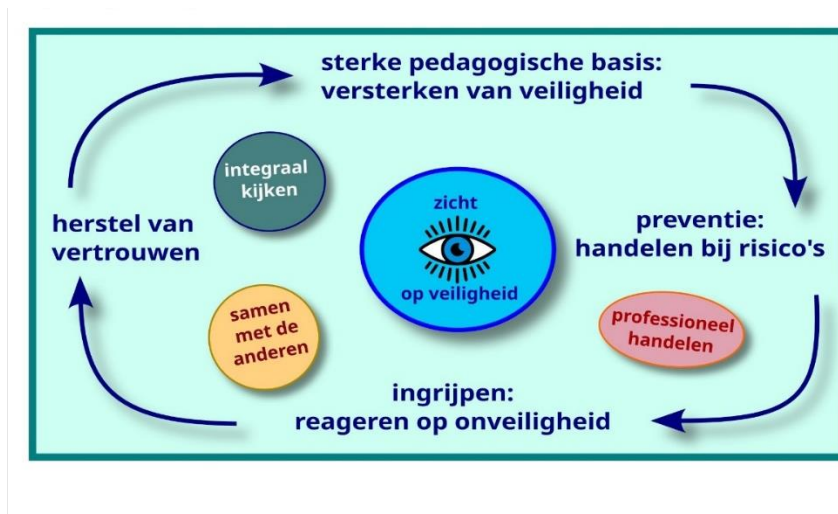
Aan het begin van de inventarisatie werkten we ook met een kolom 'werkzaamheid' en 'onderscheidend kenmerk'. Als we door de oogbaren kijken, zien we dat veel methodieken dezelfde werkzame elementen kennen, zoals relationeel, gezinsgericht, systeemgericht, planmatig, integraal en gespreksvaardigheden. Over de verhouding tussen de effecten van specifieke methodieken en algemeen werkzame factoren zijn nog geen harde uitspraken te doen. Er is dan ook nog relatief weinig kennis beschikbaar over de resultaten van specifieke methodieken. Daarom vind je deze kolommen nu niet meer terug, maar we zien mogelijkheden om daar wel nog op door te werken.

Bij aanvang vulden we ook een kolom 'moment'. Hiermee wilden we aanduiden op welk moment van het proces van ondersteuning en hulpverlening je dat middel in kunt zetten. Net als bij de kolom 'Werkzaamheid' stelden we echter gaandeweg vast dat deze kolom niet eenduidig in te vullen is, voor elke methodiek. En hebben we die uiteindelijk weggelaten. Ook hier zien we mogelijkheden: we kunnen op basis van de omschrijvingen van 'moment' gaan analyseren of daar een passende indeling uit naar voren komt.

Het thema 'moment' verdient nog een extra toelichting:

Duurzame veiligheid

Samen werken aan duurzame veiligheid heeft een cyclisch karakter, een brede, integrale scope en het vertrekpunt is altijd het gezin. Een diversiteit aan informele steunfiguren, professionals en interventies kunnen bijdragen aan het versterken van veiligheid, het handelen bij risico's, het reageren op onveiligheid en het herstellen van vertrouwen.¹

Ook in 2024 maakt dit cyclisch werk weer een ontwikkeling door.

Er is een beweging gaande van een individueel perspectief naar een collectief perspectief, er is meer aandacht voor het pedagogisch perspectief en voor beschermende factoren (in plaats van alleen risicofactoren). Een belangrijke beschermende factor is bijvoorbeeld de aanwezigheid van een betrouwbare volwassene in het leven van een kind of jongere.

Ook groeit het inzicht dat de wens of de neiging om 'in te grijpen' in onveilige situaties, er niet altijd aan bijdraagt dat het leven ook beter of draaglijker wordt. Terwijl het er voor kinderen en jongeren juist om gaat dat zij daar, in relatie met anderen en met behoud van hun eigenaarschap, aan kunnen werken.

¹ Uit: projectplan duurzame veiligheid, NJi, 2024

De ontwikkeling van het cyclisch werk aan duurzame veiligheid staat daarmee weer in een nieuw daglicht. Mogelijk kan dit in de toekomst zichtbaar worden in het overzicht van middelen.

Welke mogelijkheden tot doorontwikkeling zien jullie nog meer?

Die vraag bespreken we graag met wijkteamprofessionals:

- Hoe wordt een overzicht zoals dit bruikbaar?
- Wat helpt je als professional en als wijkteamorganisatie om in je eigen context en op basis van je eigen rol, taak en teamsamenstelling (expertise) tot een keuze te komen?
- Welke doorontwikkeling zou helpend zijn, gegeven het feit dat het nooit compleet zal zijn en de indelingen tot op zekere hoogte arbitrair zijn?
- Welke andere vragen en ideeën roept dit overzicht nog op?

*Ali Karatas
Jeannet Buurman
Nji, april 2024*